

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه یزد)

سیدرضا جوادیان* ، فاطمه زیدآبادی نژاد**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۸/۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۱۱

چکیده

از آنجایی که اعضای خانواده به‌مثابه بازیگران مهم در بازتولید و بازتوزیع سرمایه اجتماعی و تقویت رفتارهای اجتماعی مطلوب و حس نوع‌دوستی در فرزندان ایفای نقش می‌نمایند، مطالعه حاضر به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب در دانشجویان پرداخته است. روش تحقیق، پیمایش و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان دانشگاه یزد در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ می‌باشد. نمونه ۳۷۲ نفری از دانشجویان دانشگاه یزد با استفاده از فرمول کوکران و با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه سه‌بخشی سرمایه اجتماعی درون خانواده، سرمایه اجتماعی بیرون خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب استفاده شد. اطلاعات به‌دست‌آمده با استفاده از

* استادیار مددکاری اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یزد (نویسنده مسؤل). Javadian@yazd.ac.ir

zeydabadifateme@yahoo.com

** کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد.

آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، تی و رگرسیون چندمتغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج مشخص کرد که میانگین رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان ۷۸/۴ بوده که از متوسط مقیاس بالاتر است. از طرفی ابعاد نزدیکی و نظارت سرمایه اجتماعی درون خانواده و ابعاد مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، اثربخشی، اعتماد به محیط و اعتماد نهادی سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان همبستگی معنی‌داری دارند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای هنجار اجتماعی، اعتماد به محیط، مشارکت اجتماعی، اعتماد نهادی و نظارت توانسته‌اند ۱۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند.

واژه‌های کلیدی: رفتار اجتماعی مطلوب، نوع دوستی، سرمایه اجتماعی، خانواده، دانشجو

بیان مسئله

خانواده از عوامل مؤثر در ساختار هویت‌یابی جوانان و هدایت رفتاری آنان محسوب می‌شود. خانواده به‌عنوان یک اجتماع طبیعی منشأ اصلی ظهور هنجارهای اجتماعی است. نوزاد انسانی در خانواده رشد و نمو می‌یابد؛ هنجارها، ارزش‌ها و بسیاری از رفتارها مثل رفتارهای مطلوب اجتماعی را می‌آموزد و یاد می‌گیرد که چگونه با دیگران تعامل داشته و چگونه در موقعیت‌های اجتماعی به دیگران کمک کند.

بر این اساس در دهه‌های اخیر بررسی کنش‌های دگرخواهانه و رفتارهای اجتماعی مطلوب افراد، یکی از موضوعات عمده‌ای بوده که توجه صاحب‌نظران علوم اجتماعی، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی به‌خصوص مددکاران اجتماعی را به خود مشغول داشته است، چرا که رفتارهای نوع‌دوستانه و مطلوب اجتماعی شرایط عینی را برای افزایش مودت اجتماعی و کاهش محرومیت اجتماعی فراهم می‌نمایند و

همچنین سبب تعریض حوزه اخلاقی، تعمیم وابستگی عاطفی افراد و تعمیم تعهد درونی افراد به دیگران می‌شوند. رفتارهای اجتماعی مطلوب^۱ به‌عنوان اعمالی که در جهت کمک یا نفع رسانی به شخص دیگر است، تعریف می‌شوند و اغلب دارای ریسک و هزینه برای شخص می‌باشد. رفتارهای مطلوب اجتماعی بسیاری از طبقه‌بندی‌های رفتاری، از جمله فداکاری، گرایش‌های توأم با همدلی، مشارکت، حمایت و نجات دادن و همکاری را در برمی‌گیرند (نوئین و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۰۳) و غالباً به‌صورت کمک کردن، مشارکت کردن، قرض دادن یا سپیم شدن^۲، آرام کردن دیگران، اهدا کالا یا پول، فعالیت‌های داوطلبانه، حمایت از فرد در هنگام خطر (مراقبت کردن)، همدلی و همدردی توصیف می‌شوند (مک کینلی و کارلو^۳، ۲۰۰۷؛ به نقل از جوادیان، ۱۳۹۲).

به نظر بیرهوف^۴ (۱۳۸۷)، در مفهوم «رفتار اجتماعی مطلوب»، هدف از عملی که انجام می‌شود بهبود شرایط دریافت‌کننده کمک است و انگیزه شخصی که مبادرت به چنین کاری می‌کند انجام تعهدات حرفه‌ای نیست. از طرفی تمام فعالیت‌هایی که در بخش خدمات در ازای دریافت پول انجام می‌شود، نیز از آن مستثنا می‌گردد (بیرهوف، ۱۳۸۷). بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب منطقی می‌باشند زیرا هیچ‌کس نمی‌خواهد در انزوای اجتماعی زندگی نماید بلکه مردم ترجیح می‌دهند زندگی‌شان در گروه‌های اجتماعی و در چارچوب فرهنگ باشد. فابس^۵ تعیین‌کننده‌های رفتار اجتماعی مطلوب را ترکیبی از عوامل درونی و بیرونی می‌داند. عوامل درونی واقع در فرد شامل خود را به‌جای دیگران گذاشتن، استدلال اخلاقی، همدلی/همدردی، اسناد شناختی و شخصیت/خلق‌وخو و عوامل بیرونی شامل خانواده، دوستان، آموزش و فرهنگ است (فابس و

-
1. Prosocial Behavior
 2. Sharing
 3. Mckinley & Carlo
 4. Bierhoff
 5. Fabes

همکاران، ۱۹۹۹). در این میان آیزنبرگ^۱ و فابس (۱۹۹۸) یکی از شاخص‌های رشد و توسعه رفتار اجتماعی مطلوب را خانواده می‌دانند که از طریق چهار واسطه جامعه‌پذیری یعنی خانواده، همسالان، نهادها و رسانه‌ها شکل می‌گیرد. بنابراین اگر ارزش‌های حوزه اجتماعی و فرهنگی نظیر عزت، احترام، تعهد، معرفت، دوستی، اعتماد و صداقت در خانواده آموخته شود و هنجارهای یاری، تعهد و احترام اجتماعی درونی گردد، هویت جمعی تحقق می‌یابد. خانواده نه تنها اعضای خود را رشد می‌دهد بلکه رفتار مناسب (نظیر رفتارهای مطلوب اجتماعی) را نیز به اعضایش تجویز می‌کند (شریفی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۶-۳۷). بنابراین انتظار است که رفتارهای اجتماعی مطلوب نیز مثل بسیاری از رفتارهای اجتماعی دیگر در خانواده رشد و پرورش یابد.

زندگی خانوادگی از جمله عوامل بیرونی تعیین‌کننده رفتار اجتماعی مطلوب است که تأثیر فوق‌العاده‌ای در رشد فکری، اجتماعی و شخصیت افراد دارد. پدر و مادر و همسالان به‌وضوح در اجتماعی کردن رفتارهای اجتماعی مطلوب نقش مهمی دارند (به‌عنوان مثال، نافو و پلومین^۲، ۲۰۰۶، لیبیل^۳ و همکاران، ۲۰۰۴). از سوی دیگر آیزنبرگ و مورفی^۴ (۱۹۹۵) ادعا می‌کنند که پدر و مادر ممکن است به توسعه رفتارهای اجتماعی مطلوب از طریق ارائه اطلاعات و تشویق رفتار مناسب، الگوسازی اعمال و رفتار اجتماعی، مجازات رفتار نامناسب و ایجاد فضایی برای رشد همدلی کمک کنند. در نهایت ژو^۵ و همکاران (۲۰۰۲) نیز نشان می‌دهند که برخورد گرم والدین با همدلی کودکان ارتباط دارد و بیان مثبت والدین با عملکرد اجتماعی کودکان مرتبط است (جوادیان، ۱۳۹۲: ۱۱).

-
1. Eisenberg
 2. Knafo & Plomin
 3. Laible
 4. Eisenberg & Murphy
 5. Zhou

بنابراین با جمع‌بندی مطالب مربوط به نقش زندگی خانوادگی در رشد اجتماعی افراد، چنین استنباط می‌شود که سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی مطلوب تأثیرگذار باشد. از طرفی به جهت اهمیت و گستردگی نقش خانواده در اجتماع، برخی از اندیشمندان علوم اجتماعی زندگی خانوادگی را به‌عنوان پایه و اساس سرمایه اجتماعی هم معرفی می‌کنند (Winter, 2005: 5). فوکویاما معتقد است که خانواده‌ها منابع مهم سرمایه اجتماعی در همه‌جا هستند (Fukuyama, 1999: 579) و به گفته نیوتن خانواده می‌تواند اساسی‌ترین منبع سرمایه اجتماعی نیز باشد (Newton, 1997: 579). به عبارتی فضای ارتباطی میان والدین و فرزندان، سرمایه اجتماعی درون خانواده محسوب می‌شود. خانواده به‌عنوان مهم‌ترین عامل جامعه‌پذیری می‌تواند، هنجارهای اعتماد، عمل جمعی، منافع جمعی، کنش‌های متقابل و رفتارهای مطلوب را در افراد درونی ساخته و در ابعاد ساختاری و ابعاد شناختی به حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی یاری رساند (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۹۱). افراد متولدشده در خانواده، حاملان سرمایه اجتماعی‌اند؛ حاملانی که با وجود این‌که نقش کمرنگی در ایجاد این نوع از سرمایه دارند اما می‌توانند آن را حفظ و تقویت کنند یا این‌که آن را به اضمحلال بکشانند. خانواده به‌مثابه مرکز تجمع اولیه سرمایه اجتماعی و افراد به‌مثابه حاملان این سرمایه، در چارچوبی کلی، باعث حفظ، استمرار و تقویت این نوع از سرمایه‌اند (عطار، ۱۳۹۱: ۷-۶).

به اعتقاد کلمن^۱ سرمایه اجتماعی خانواده^۲، نشان‌دهنده یک گروه، شبکه اجتماعی و روابط بین افراد بالغ و کودکان بوده و آنچه که در سرمایه اجتماعی خانواده‌ها اهمیت دارد ارتباطات درون خانوادگی و بین خانوادگی است (کلمن، ۱۳۷۷: ۳۳). وی دو نوع سرمایه اجتماعی را از هم تفکیک می‌کند: سرمایه اجتماعی در داخل خانه و سرمایه اجتماعی خارج از خانواده. آسیرل معتقد است از ترکیب کمیت و کیفیت روابط بین

1. Coleman
2. Family Social Capital

والدین و فرزندان سرمایه اجتماعی درون خانواده ایجاد می‌شود (Israel, 2001: 45). به عبارت دیگر، تعاملات والدین- فرزندان در دل خانواده، تعامل همسران با یکدیگر و تعامل بین فرزندان، سرمایه اجتماعی درون خانواده به شمار می‌آید. کلمن از رابطه بین نوجوانان و والدینشان به عنوان شاخص‌های سرمایه اجتماعی خانواده یاد می‌کند. به عبارت دیگر، کیفیت ارتباط بین اعضای خانواده و به طور کلی میزان روابط بین والدین و فرزندان شاخص‌های سرمایه اجتماعی درون خانواده هستند (Wright et al., 2001: 3).

سرمایه اجتماعی بیرون خانواده به روابط خارج خانه، در درون اجتماعی کلی‌تر می‌پردازد که هنجارهای قوی‌تری برای کمک به اعضای خانواده نسبت به اعضای غیر خانواده به وجود می‌آورد. سرمایه اجتماعی بیرون خانواده شامل ارتباط با گروه‌ها و نهادها از جمله خویشاوندان و همسایگان است. این دو نوع سرمایه خانواده بر روی هم کیفیت محیط خانوادگی را منعکس می‌سازند (عطار، ۱۳۹۱: ۷۲) و می‌توانند به تقویت رفتارهای مطلوب اجتماعی کمک کنند. بررسی‌ها نشان داده‌اند که دسترسی جوانان و نوجوانان به سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند ضمن افزایش میزان رفتارهای مطلوب، زمینه کاهش مشکلات اجتماعی و رفتاری را سبب گردد، بنابراین با فراهم آوردن زمینه تعاملات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و کار تیمی می‌توان موجبات افزایش رفتارهای مطلوب اجتماعی و ارتقای سلامت اجتماعی را فراهم کرد و از میزان آسیب‌های اجتماعی کاست (Kreuter & Lezin, 2002).

به طور کلی سرمایه اجتماعی با ایجاد حس همکاری و اعتماد بین افراد موجب تقویت رفتارهای مطلوب اجتماعی در جامعه می‌گردد و می‌توان گفت کاهش سرمایه اجتماعی در جامعه منجر به کاهش رفتارهای مطلوب اجتماعی می‌شود. بنابراین انتظار است بین سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب رابطه مثبتی وجود داشته باشد. از آنجایی که اعضای یک خانواده به مثابه بازیگران مهم در بازتولید و بازتوزیع سرمایه اجتماعی و به دنبال آن تقویت رفتارهای مطلوب اجتماعی و حس نوع دوستی در فرزندان ایفای نقش می‌نمایند، پس، مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه سرمایه اجتماعی

خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب انجام شده است. سؤال اصلی این است که آیا بر اساس مطالعات انجام شده و نظریات موجود، سرمایه اجتماعی خانواده با رفتارهای اجتماعی مطلوب همبستگی معنادار دارد و آیا رفتارهای اجتماعی مطلوب از طریق سرمایه اجتماعی خانواده قابل پیش‌بینی است.

مطالعات قبلی

دانا^۱ و همکاران (۲۰۱۳) نقش والدین و مهارت‌های اجتماعی آنان مانند کمک و همدلی که برای تربیت فرزندانشان به کار می‌برند را بررسی نمودند و دریافتند که والدین در نهادینه شدن رفتارهای اجتماعی مطلوب فرزندان بسیار مؤثر هستند (جهانیان و بابایی، ۱۳۹۶).

کارلو و همکاران (۲۰۰۸) پژوهشی را با موضوع شیوه‌های انضباطی والدین، همدردی و رفتار اجتماعی مطلوب انجام دادند. نتایج مشخص کرد که بین شیوه‌های القایی والدینی (شامل استفاده از منطق، توضیح و متوسل شدن به غرور و موفقیت‌های فرزندان) و رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز، هیجانی، ناشناس و اضطراری رابطه مثبت و بین شیوه‌های قدرتی والدینی و رفتار اجتماعی مطلوب نوع دوستانه، همبستگی منفی وجود دارد (Carlo et al., 2008).

مک‌گینلی (۲۰۰۸) پژوهشی را در آمریکا با عنوان خلق و خو، والدگری و رفتار اجتماعی مطلوب، انجام داد. نتایج مشخص کرد که شیوه والدینی پاسخگو و انضباط ثابت با رفتار اجتماعی مطلوب رابطه مثبتی دارد.

گاسپر و پایوا (۲۰۰۵) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که بین نمره کل رفتارهای اجتماعی مطلوب با هر سه بعد والدگری مثبت (مناسب، مثبت و ناظرانه) همبستگی مثبتی مشاهده می‌شود. بر اساس یافته‌های این تحقیق والدگری و نظارت مناسب و مثبت، یک عامل حمایتی در بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب است (Gaspar & Paiva, 2005).

مرادی و ایمان (۱۳۹۵) رابطه بین مسئولیت اجتماعی و رفتارهای مطلوب اجتماعی جوانان شهر کرمانشاه را مورد مطالعه قرار دادند. نتیجه مطالعه آن‌ها مشخص کرد که بین مسئولیت‌پذیری جوانان و ابعاد مختلف رفتارهای اجتماعی مطلوب ارتباط معناداری وجود دارد.

منوچهری نژاد و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که روابط درون خانواده (۱۳ درصد) و حمایت درون خانواده (۱۷ درصد) میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دختر نوجوان را پیش‌بینی می‌کنند.

افقیری و قاسمی (۱۳۹۴) در مطالعه خود نشان دادند که بین اعتماد اجتماعی و گرایش‌های مطلوب اجتماعی به صورت کلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد و همچنین بین اعتماد اجتماعی و ابعاد تمایلات مطلوب اجتماعی همچون رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی، رفتارهای اجتماعی مطلوب نوع‌دوستانه، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی و رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز نیز رابطه معنادار وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که اعتماد اجتماعی یک عامل پیش‌بینی کننده برای گرایش‌ها یا رفتارهای مطلوب اجتماعی است.

خانی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی با موضوع بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و نوع دوستی، نشان دادند که بین متغیرهای نوع دوستی با مؤلفه‌های ساختاری، ارتباطی و شناختی سرمایه اجتماعی، همبستگی مثبت وجود دارد.

یوسلیانی و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که بین عملکرد خانواده در همه ابعاد (حل مشکل، ارتباط، ایفای نقش، پاسخ‌دهی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی) با رفتار مطلوب انضباطی دانش‌آموزان؛ همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. نتایج رگرسیون نیز نشان داد که از بین متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای آمیزش عاطفی و کنترل رفتار توانسته‌اند رفتار مطلوب انضباطی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند.

روشنفکر و ذکایی (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه» به این نتیجه رسیدند که جنبه‌های هنجاری سرمایه اجتماعی (اعتماد و بده و بستان) با کلیه گرایش‌های داوطلبانه رابطه مستقیم دارد.

جمع‌بندی تحقیقات قبلی: مرور مطالعات قبلی نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی (و ابعاد آن) و نوع دوستی، دگرخواهی، رفتارهای خیرخواهانه و رفتارهای داوطلبانه که همگی در حوزه رفتارهای اجتماعی مطلوب تعریف می‌شوند، همبستگی وجود دارد (مطالعه روشنفکر و ذکایی ۱۳۸۵، افق‌ری و قاسمی ۱۳۹۴، مرادی و ایمان ۱۳۹۵). البته بیشتر مطالعات رابطه بین برخی شاخص‌های سرمایه اجتماعی با نشانگرهای رفتارهای اجتماعی مطلوب را بررسی کرده‌اند. سایر پژوهش‌ها در حوزه رابطه خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب نیز بیشتر بر رابطه شیوه والدگری و فرزند پروری با رفتارهای اجتماعی مطلوب تمرکز کرده‌اند (مثل دانا و همکاران ۲۰۱۳، کارلو و همکاران ۲۰۰۸، مک‌گینلی ۲۰۰۸، گاسپر و پایوا ۲۰۰۵)؛ و در واقع مطالعه‌ای که به‌طور مشخص رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب را بررسی کرده باشد، یافت نشد.

مبانی نظری

بروز رفتار مطلوب اجتماعی در زندگی روزمره در تضاد شدید با نظریه‌هایی از رفتار انسان است که بر اساس انگیزه‌های خودخواهانه، لذت طلبانه و انتخاب منطقی می‌باشند. این نظریه‌ها در تبیین این که چرا افراد چیزی را به‌منظور حمایت از اشخاص نیازمند ایثار می‌کنند، مشکل دارند و این مشکل را با توضیح متضاد خودخواهی به خاطر خودخواهی خاتمه می‌دهند. در پاسخ به این سؤال که چرا رفتار اجتماعی مطلوب شکل می‌گیرد و هدف آن چیست، تبیین‌های نظری ارائه شده است. به اعتقاد برکویتز^۱ افراد

1. Berkowitz

زمانی که ببینند یا بفهمند که فردی نیازمند کمک است، برحسب مسئولیت و توانایی که دارند به او کمک می‌کنند (برکویتز، ۱۳۸۳: ۴۷۲). محققینی که روی رفتار مطلوب مطالعه می‌کنند، دو نوع هنجار اجتماعی را مشخص کرده‌اند که در این رفتار دخیل هستند: هنجار رابطه متقابل^۱ یا تعامل و هنجار مسئولیت اجتماعی^۲.

طبق هنجار رابطه متقابل کسی که در حق دیگری لطف و مساعدت می‌کند، بعداً می‌تواند انتظار لطف و مساعدت داشته باشد (سجادی نژاد و رنجبر، ۱۳۸۷). اما در مورد افرادی که به‌طور روشن و واضحی به دیگران وابسته‌اند و قادر به برقراری روابط متقابل نیستند مثل بچه‌ها یا افراد ناتوان، این هنجار مسئولیت اجتماعی است که رفتار یاری‌رسانی را تحریک می‌کند. اغلب ما به دیگران کمک می‌کنیم، نه به این دلیل که هشیارانه حساب کرده‌ایم که چنین رفتاری به نفع ماست بلکه به دلیل شکل ظرفیت‌تری از نفع شخصی این کار را انجام می‌دهیم. به دلیل این‌که برخی عوامل به ما می‌گویند که باید این کار را انجام دهیم. ما باید به یک همسایه جدید در جابه‌جایی و نقل انتقالش کمک کنیم یا باید کیفی را که پیدا کرده‌ایم به صاحبش برگردانیم. هنجار مسئولیت اجتماعی این بایدونبایدها را برای ما مشخص می‌کند. هنجار مسئولیت اجتماعی معتقد است که افراد بدون در نظر گرفتن مبادلات آینده باید به کسانی که نیاز به کمک دارند، کمک کنند (شوارتز، ۱۹۷۵ به نقل از مایرز، ۲۰۰۵).

این تفاسیر، رفتارهای نیکوخواهانه و مطلوب را با مفهوم سرمایه اجتماعی مرتبط می‌کنند. براساس نظریه شهروندی، رفتارهای نوع‌دوستانه بیشتر مبتنی بر شناخت است. شهروندان نه‌تنها منافع خودشان را در نظر می‌گیرند، بلکه از عضویت در اجتماع وسیع‌تر آگاه‌اند. جامعه نوین مرکز تعامل روابط ارگانیکی به مفهوم دورکیمی است. درعین‌حال نوع‌دوستی شهروندان را به داشتن روابط با دیگر اعضا سوق می‌دهد و رفتار دگردوستانه شخصیت افراد را از حالت بسته خارج می‌کند و آن‌ها را به‌منزله اعضای

1. Reciprocity norm
2. Social responsibility norm

انتزاعی جامعه تغییر می‌دهد که فراتر از وابستگان نزدیک است (شکوری، ۱۳۸۴: ۳۶۴).^۱ افراد چه بخواهند و چه نخواهند تحت تأثیر الگوهای مختلف قرار خواهند گرفت (سبحانی‌جو، ۱۳۸۴: ۹). هرگاه خانواده سرمشق خوبی از رفتارهای اجتماعی مطلوب ارائه دهد و جوانان را به همکاری و مشارکت تشویق کند، زمینه مناسبی برای پرورش این رفتارها فراهم می‌آید.

براساس نظریه یادگیری اجتماعی، رفتار آموختنی است و نحوه یادگیری رفتار نیز براساس قوانین یادگیری مشاهده‌ای استوار است. براین‌اساس، جامعه‌پذیری کودکان، با سرمشق قراردادن و اقتباس رفتار، کردار و گفتار والدین و دیگر اعضای خانواده (مانند خواهر یا برادر) صورت می‌گیرد و بدون آنکه خود والدین متوجه باشند، فرزندان رفتار، گفتار و نگرش‌های اجتماعی آن‌ها را به‌مثابه شیوه‌های رفتار و نگرش مطلوب و مناسب یاد می‌گیرند و به‌تدریج درونی می‌کنند (شاکری‌نیا، ۱۳۷۶: ۵۹). بنابراین نگرش‌ها، اعتقادات و رفتارهای والدین، که به‌صورت فضای خانوادگی یا شیوه‌های تربیت فرزند در خانواده‌ها وجود دارد، عامل بسیار مهمی در رشد و شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و رفتارهای اجتماعی مطلوب در فرزندان قلمداد می‌شود. الگوبرداری در هر سن و سالی کاربرد دارد. نوجوانان و بزرگسالان قادرند در صورت لزوم، رفتارهای پیچیده و متوالی را تمرین کرده، مورد تقلید قرار دهند؛ حتی کودکان هم الگوها را مورد توجه قرار می‌دهند و می‌توانند به آموزش‌های لازم در زمینه رفتارهای اجتماعی مطلوب گوش داده و آن‌ها را فراگیرند.

در نظریه مبادله اجتماعی^۲ هومنز، بیش از آن‌که روابط گروهی و نهادی قابل طرح باشند، رابطه فرد با فرد مطرح می‌شود و تأکید، اساساً بر فرد یا روابط میان دو فرد است؛ اما بعدها هومنز از سطح مبادله فرد با دیگری فراتر رفته و در نظریه خود، مسئله نهادها، گروه‌ها و زیرنهادها را هم مورد بررسی قرار داده است. بر اساس نظریه مبادله اجتماعی،

1. Social Learning Theory
2. Social Exchange Theory

پاداش‌هایی که رفتار مطلوب را برمی‌انگیزند، ممکن است درونی یا بیرونی باشند. زمانی که تجار پولی اهدا می‌کنند تا وجهه شرکتشان را بالا ببرند یا زمانی که یک نفر فرد دیگری را سوار می‌کند به این امید که دوستی پیدا کند یا از او قدردانی شود، پاداش بیرونی است. ما چیزی می‌دهیم تا چیزی بگیریم. اما گاهی اوقات هم پاداش درونی است چون یاری رساندن و رفتارهای مطلوب، احساس خود ارزشمندی و رضایت درونی فرد را افزایش می‌دهد و در فرد احساس خوبی نسبت به خودش ایجاد می‌کند. بنابراین امکان بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب در افراد افزایش پیدا می‌کند. در برخی موارد رفتارهای اجتماعی مطلوب به‌منظور تسکین احساس گناه در افراد بروز پیدا می‌کند (سجادی نژاد و رنجبر، ۱۳۸۷). در هر حال چه رفتارهای اجتماعی مطلوب در جهت کسب شهرت و وجهه اجتماعی و چه در جهت افزایش احساس خودارزشمندی و رضایت درونی و چه با هدف کاهش احساس گناه از افراد سربزند، یک نوع مبادله اجتماعی اتفاق افتاده است.

چارچوب نظری

نظریه‌های مورد استفاده در این تحقیق برای بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب، نظریه سرمایه اجتماعی خانواده کلمن، پاتنام، مبادله اجتماعی و یادگیری اجتماعی می‌باشند. کلمن بیشتر توجه خود را به سرمایه اجتماعی موجود در قلمرو خانواده معطوف کرده و بیشتر به تأثیر این نوع سرمایه اجتماعی بر رشد شناختی دانش آموزان پرداخته است (شارع پور، ۱۳۸۴: ۱۵). در نظریه کلمن دو عنصر کلیدی سرمایه اجتماعی خانواده، یکی شبکه‌هاست که یک عنصر عینی می‌باشد و دیگری هنجارها که یک عنصر ذهنی است. کلمن معتقد است که خانواده‌ها از طریق پیوندهای مؤثر بین والدین و فرزندان و همچنین از طریق رهنمونهای روشن و مفصلی که با رفتارها سر و کار دارد، سرمایه اجتماعی را انتقال می‌دهند. وی در تحلیل‌هایش

مثالهایی را از این‌که چگونه شدت کنش متقابل والدین و بچه‌ها می‌تواند به رشد ذهنی و اجتماعی بچه کمک کند فراهم آورده است (Wright et al., 2001: 8).

در این مطالعه ارتباط سرمایه اجتماعی درون خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب طبق نظریه کلمن و نظریه یادگیری اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. از نظر کلمن خانواده‌هایی که سرمایه اجتماعی بالایی دارند هدف از صرف کردن وقت و انرژی برای فرزندانشان را، به وجود آوردن افرادی می‌دانند که از لحاظ اجتماعی و از لحاظ روانشناختی سازگار هستند. بنابراین به نظر کلمن یکی از مکانیسم‌هایی که در درون خانواده‌ها برای رسیدن به این اهداف به کار برده می‌شود ایجاد و حفظ پیوندهای عاطفی پایدار است. پیوندهای عاطفی که از طریق کنش متقابل حمایتی خانواده پدید می‌آید. وی معتقد است پیوند خانوادگی به‌عنوان یک مجرا عمل می‌کند که از طریق آن اجتماعی شدن مؤثر اتفاق می‌افتد. کلمن که بر ارتباطات درون خانوادگی تأکید دارد، معتقد است که فضای ارتباطی میان والدین و فرزندان، سرمایه اجتماعی درون خانواده محسوب می‌شود. در نظریه یادگیری اجتماعی نیز فرزندان رفتار، گفتار و نگرش‌های اجتماعی والدین و اعضای خانواده را به‌مثابه شیوه‌های رفتار و نگرش مطلوب و مناسب یاد می‌گیرند و به‌تدریج درونی می‌کنند. در این تحقیق ابعاد نزدیکی، نظارت و حمایت که هر سه حاکی از روابط درون خانواده است برای سنجش سرمایه اجتماعی درون خانواده به کار گرفته شده است.

اما برای بررسی رابطه سرمایه اجتماعی بیرون خانواده (که شامل ابعاد مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، اثربخشی، اعتماد به محیط، اعتماد نهادی و حمایت اجتماعی است) و رفتارهای اجتماعی مطلوب، بر مبنای نظریه پاتنام و نظریه مبادله اجتماعی عمل شد. به تعبیر پاتنام همکاری و تعاون داوطلبانه در جایی که ذخیره و انباشت اساسی از سرمایه اجتماعی در قالب قواعد مبادله و شبکه‌های تعهد مدنی وجود داشته باشد به آسانی صورت می‌گیرد. در واقع این مفهوم سرمایه اجتماعی به پیوندهای میان اعضای یک شبکه به‌عنوان منبع با ارزش اشاره دارد که با خلق هنجارها و اعتماد متقابل موجب

تحقق اهداف اعضا می‌شود (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳). پاتنام به این نتیجه می‌رسد که همه اشکال همکاری داوطلبانه از یک منبع اصلی سرمایه اجتماعی تغذیه می‌کنند (روشنفکر و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۲۱). بنابراین می‌توان گفت که وقتی افراد با همدیگر کار می‌کنند، فعالیت می‌کنند، در اموری مشارکت می‌کنند، روابط اجتماعی شدت خواهد یافت و همدلی و گرایش به رفتارهای نوع‌دوستانه بین افراد تقویت می‌شود (عطار، ۱۳۹۱: ۱۵۷).

در این مطالعه بر اساس چارچوب نظری می‌توان گفت که بین سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب رابطه وجود دارد. بنابراین فرضیه‌های زیر مطرح شد:

- ۱- میانگین رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان بیشتر از حد متوسط است.
- ۲- بین جنسیت و رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- سرمایه اجتماعی درون خانواده با رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان رابطه معناداری دارد (بر اساس نظریه کلمن و نظریه یادگیری اجتماعی).
- ۴- سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان رابطه معناداری دارد (بر اساس نظریه پاتنام و نظریه مبادله اجتماعی).

تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای اصلی تحقیق

رفتار اجتماعی مطلوب (متغیر وابسته): اعمالی که در جهت کمک یا نفع رسانی به شخص دیگر است و غالباً به صورت سهیم شدن، آرام کردن دیگران، اهدا کالا یا پول، فعالیت‌های داوطلبانه و کمک رسانی ابزاری توصیف می‌شوند (Carlo et al., 2007). ابعاد رفتار اجتماعی مطلوب از نظر کارلو عبارتند از:

رفتارهای اجتماعی مطلوب نوع‌دوستانه^۱: با عنوان کمک داوطلبانه به دیگران به دلیل نگرانی نسبت به رفاه و نیازهای دیگران تعریف شده است که به واسطه

1. Altruistic prosocial behaviors

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای ... ۵۷

پاسخگویی از روی همدردی^۱، هنجارها و اصول درون سازی شده ثابت برای کمک به دیگران بروز می‌یابد.

رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز^۲: با عنوان یاری‌رسانی به دیگران در پاسخ به درخواست کلامی یا غیر کلامی آن‌ها تعریف می‌شود.

رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی^۳: با عنوان تمایل به یاری رساندن به دیگران در شرایط هیجانی تعریف شده است.

رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی^۴: منظور رفتارهای مطلوبی است که در حضور دیگران به دلیل کسب تأیید، احترام دیگران (همسالان، والدین و...) و افزایش ارزش فردی صورت می‌گیرد.

رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس^۵: رفتارهایی است که در آن دریافت‌کننده کمک یا خدمت، یاری‌رسان را نمی‌شناسد.

رفتارهای اجتماعی مطلوب بحرانی^۶: منظور رفتارهایی است که در موقعیت‌های بحرانی مثل حوادث فردی (تصادف رانندگان) و جمعی (سیل و زلزله) در کمک به حادثه دیدگان از افراد سر می‌زند.

در این پژوهش رفتار اجتماعی مطلوب بر اساس نمره‌ای که فرد در مقیاس گرایش‌های اجتماعی مطلوب تجدید نظر شده کارلو و همکاران (۲۰۰۳) به دست آورد، ارزیابی و تعیین شد. نمره بالاتر به معنی وضعیت بهتر این رفتارها در فرد است.

سرمایه اجتماعی درون خانواده (متغیر مستقل): ادراکات از حمایت، بده بستان، اعتماد، هنجارها و ارزش‌ها در درون خانواده است و شامل مؤلفه‌های صمیمیت بین

-
1. Sympathy
 2. Compliant prosocial behaviors
 3. Emotional prosocial behaviors
 4. Public prosocial behaviors
 5. Anonymous prosocial behaviors
 6. Dire prosocial behaviors

اعضای خانواده، نظارت بر اعضاء، حمایت خانواده و اعتماد درون خانواده می‌باشد (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۰). سرمایه اجتماعی درون خانواده از نظر کلمن همان روابط قوی و مثبت بین والدین و فرزندان است که از شاخص‌های سنجش آن، میزان علاقه‌ای است که نوجوانان به والدینشان دارند و میزانی که با آنها صمیمی‌اند (Wright et al., 2001: 3).

در این مطالعه منظور از سرمایه اجتماعی درون خانواده، نمره‌ای است که فرد در پرسشنامه محقق ساخته سرمایه اجتماعی درون خانواده بدست می‌آورد. این پرسشنامه سه بعد نزدیکی (صمیمیت)، نظارت و حمایت خانواده را می‌سنجد. نمره بیشتر نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی درون خانواده بیشتر است.

سرمایه اجتماعی بیرون خانواده (متغیر مستقل): شبکه خانواده در اجتماع و روابط آن با سایر نهادهای اجتماع و اعضای جامعه از قبیل مدارس، همسایگان، دوستان و آشنایان، سازمان‌های اجتماعی و نیز مشارکت در نهادهای مدنی و انجمن‌ها را سرمایه اجتماعی بیرون خانواده گویند (سفیری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷۱).

در این مطالعه سرمایه اجتماعی بیرون خانواده بر اساس نمره‌ای که فرد در ابعاد پرسشنامه سرمایه اجتماعی بیرون خانواده به دست می‌آورد، ارزیابی و تعیین می‌شود. نمره بیشتر نشان‌دهنده سرمایه اجتماعی بیرون خانواده بیشتر است. ابعاد این پرسشنامه عبارت است از مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، اثربخشی، اعتماد به محیط، اعتماد نهادی و حمایت اجتماعی.

روش تحقیق

پژوهش حاضر یک بررسی پیمایشی است که در یک مقطع زمانی معین صورت گرفته است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه یزد در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ است که حدود ۱۴۰۰۰ نفر می‌باشند. طبق فرمول کوکران تعداد ۳۷۲ نفر به صورت تصادفی ساده، انتخاب و به‌عنوان گروه نمونه مورد مطالعه قرار گرفتند

$$n = \frac{Nz^2p(1-p)}{Nd^2 + z^2p(1-p)}$$

$$N=14000 \quad Z=1.96 \quad p=0.5 \quad q=0.5 \quad d=0.05$$

برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای استفاده شده که شامل سه بخش است؛ بخش اول مربوط به سرمایه اجتماعی درون خانواده با ۱۹ سؤال، که سه بعد نزدیکی (صمیمیت)، نظارت و حمایت را می‌سنجد. ضرایب آلفای کرونباخ هر بعد عبارتند از: نزدیکی یا صمیمیت (۵ گویه) ۰/۶۴، نظارت (۳ گویه) ۰/۷۴، حمایت (۱۱ گویه) ۰/۸۲. بخش دوم پرسشنامه مربوط به سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با ۲۶ سؤال است. ابعاد و ضرایب آلفای کرونباخ این پرسشنامه عبارت است از: مشارکت اجتماعی (۷ گویه) ۰/۸۳، هنجار اجتماعی (۵ گویه) ۰/۸۳، اثربخشی (۴ گویه) ۰/۶۹، اعتماد به محیط، (۵ گویه) ۰/۶۸، اعتماد نهادی (۳ گویه) ۰/۵۲ و حمایت اجتماعی (۳ گویه) ۰/۸۴. برای سنجش سرمایه اجتماعی بیرون خانواده از پرسشنامه افشانی و همکاران (۱۳۹۰) و برای سنجش سرمایه اجتماعی درون خانواده از مطالعه علی وردی نیا و همکاران (۱۳۸۷) استفاده گردید. بخش سوم پرسشنامه، رفتارهای اجتماعی مطلوب را می‌سنجد و براساس گزارش جوادیان و همکاران (۱۳۹۲) فرم ۲۵ گوی‌های این مقیاس اساساً برای ارزیابی خودگزارش دهی از شش نوع رفتار اجتماعی مطلوب در بین دانشجویان دانشگاه تدوین گردیده است. شش خرده مقیاس و ضرایب آلفای کرونباخ پرسشنامه یادشده که در این مطالعه بدست آمده است عبارتند از: رفتارهای اجتماعی مطلوب جمعی (۴ گویه) ۰/۷۸، رفتارهای اجتماعی مطلوب ناشناس یا گمنام (۵ گویه) ۰/۸۶، رفتارهای اجتماعی مطلوب در موقعیت بحرانی و اضطراری (۲ گویه) ۰/۸۱، رفتارهای اجتماعی مطلوب هیجانی (۶ گویه) ۰/۶۹، رفتارهای اجتماعی مطلوب متابعت آمیز (۳ گویه) ۰/۸۲، رفتارهای اجتماعی مطلوب نوع دوستانه (۵ گویه) ۰/۸۰ می‌باشند.

در نهایت اطلاعات به دست آمده با استفاده از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، تی مستقل و تک نمونه و رگرسیون چندمتغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

جدول ۱- توصیف متغیرهای جمعیت‌شناسی نمونه تحقیق

متغیرها	گروه‌ها	تعداد	درصد
جنسیت	مرد	۱۵۲	۴۰/۹
	زن	۲۲۰	۵۹/۱
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۲۲۷	۶۱
	کارشناسی ارشد	۱۴۲	۳۸/۲
	دکتری	۳	۰/۸
سن	۱۸-۲۱	۱۸۷	۵۰/۴
	۲۲-۲۵	۱۲۲	۳۲/۴
	۲۶-۲۹	۵۵	۱۴/۹
	۳۰-۳۳	۵	۱/۴
	۳۴-۳۷	۳	۰/۹
وضعیت تأهل	مجرد	۳۳۲	۸۹/۲
	متأهل	۴۰	۱۰/۸
گروه تحصیلی	علوم انسانی	۱۵۳	۴۱/۱
	علوم پایه	۹۹	۲۶/۶
	فنی و مهندسی	۱۲۰	۳۲/۳

براساس جدول ۱، از مجموع ۳۷۲ نفر پاسخگو ۵۹/۱ درصد پاسخگویان زن و ۴۰/۹ درصد مرد می‌باشند. از مجموع دانشجویان ۸۹/۲ درصد مجرد و ۱۰/۸ درصد، متأهل هستند. دامنه سنی درگروه نمونه، بین ۱۸-۳۷ سال است که بیشترین فراوانی در

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای ... ۶۱

گروه سنی ۱۸-۲۱ سال (۵۰/۴ درصد) و کمترین فراوانی در رده سنی ۳۷-۳۴ سال مشاهده می‌شود. همچنین از نظر مقطع تحصیلی ۶۱ درصد از پاسخگویان در مقطع کارشناسی، ۳۸/۲ درصد کارشناسی ارشد و ۰/۸ درصد در مقطع دکتری هستند. از نظر گروه تحصیلی بیشترین فراوانی مربوط به علوم انسانی با ۴۱/۱ درصد و کمترین فراوانی مربوط به علوم پایه با ۲۶/۶ درصد است.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار ابعاد رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	چولگی	حداقل	حداکثر
رفتار اجتماعی مطلوب جمعی	۱۰/۸۹	۳/۵۸	۰/۳۸	۴	۱۵
رفتار اجتماعی مطلوب نوع‌دوستانه	۱۳/۵۷	۵/۰۷۷	۰/۹۹	۶	۲۹
رفتار اجتماعی مطلوب هیجانی	۱۹/۸۸	۴/۵۳۲	-۰/۰۴	۷	۳۰
رفتار اجتماعی مطلوب اضطراری	۷/۴۰	۲/۱۱۴	-۰/۵۳	۲	۱۰
رفتار اجتماعی مطلوب ناشناس	۱۸/۹۵	۴/۴۹۵	-۰/۶۷	۵	۲۵
رفتار اجتماعی مطلوب متابعت آمیز	۱۱/۲۹	۲/۸۹۲	-۰/۵۷	۳	۱۵
رفتار اجتماعی مطلوب	۷/۸۴	۱۲/۰۳	-۰/۰۴۴	۲۵	۱۲۵

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که میانگین نمره کل مقیاس رفتار اجتماعی مطلوب دانشجویان، ۷/۸۴ بوده که از متوسط مقیاس (عدد ۷۵) به‌طور معنادار بیشتر می‌باشد (مقدار t تک نمونه برابر با ۵/۳۸ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۱). بنابراین فرضیه اول پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد. پراکندگی نمره پاسخگویان در بعد رفتار مطلوب نوع‌دوستانه (۵/۰۷۷) نسبت به سایر ابعاد زیادت‌ر و در بعد رفتار مطلوب اضطراری کمتر از سایر ابعاد است.

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار ابعاد سرمایه اجتماعی خانواده دانشجویان

سرمایه اجتماعی خانواده	ابعاد	میانگین	انحراف معیار	چولگی	حداقل	حداکثر
سرمایه اجتماعی درون خانواده	نزدیکی	۱۹/۲۸	۳/۴	-۰/۳۰۵	۹	۲۵
	نظارت	۹/۴۵	۲/۹۴	-۰/۱۶۷	۳	۱۵
	حمایت	۴۶/۱۸	۵/۸۸	-۰/۷۰۳	۲۲	۵۵
	کل	۷۴/۹۱	۹/۷۴	-۰/۳۰۶	۴۸	۹۴
سرمایه اجتماعی بیرون خانواده	مشارکت اجتماعی	۲۴/۱۶	۵/۴۲	-۰/۳۴۳	۸	۳۵
	هنجار اجتماعی	۱۳/۳۸	۴/۴۲	-۰/۲۵۳	۵	۲۵
	اثربخشی	۱۳/۷۹	۳/۰۵	-۰/۵۴	۴	۲۰
	اعتماد به محیط	۱۵/۲۸	۳/۸۴	۰/۱۴۴	۲۵	۲۵
	اعتماد نهادی	۸۲	۲/۰۸	۰/۱۳	۳	۱۵
	حمایت اجتماعی	۱۱/۰۱	۳/۱۲	-۰/۶۴۵	۳	۱۵
	کل	۶۲/۳۳	۱۱/۲۱	-۰/۲۹۸	۲۷	۸۹

از جدول شماره ۳ مشخص می‌گردد که میانگین نمره کل سرمایه اجتماعی درون خانواده، ۷۴/۹۱ بوده که از متوسط مقیاس (عدد ۵۷) به‌طور معنادار بیشتر می‌باشد (مقدار t تک نمونه برابر با ۹۴/۲۳ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱). همچنین میانگین نمره کل سرمایه اجتماعی بیرون خانواده (۶۲/۳۳) نیز از متوسط مقیاس (عدد ۸۶) به‌طور معنادار بیشتر است (مقدار t تک نمونه برابر با ۸۴/۸۸ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱).

جدول ۴- نتایج آزمون t مستقل برای سنجش رابطه جنسیت و ابعاد رفتارهای اجتماعی مطلوب

متغیرها	جنس	تعداد	میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
جمعی	دختر	۲۲۰	۹/۴۶	-۱۰/۱۲۸	۲۷۲/۸	۰/۰۰۱
	پسر	۱۵۲	۱۲/۹۵			
نوع دوستانه	دختر	۲۲۰	۱۱/۷۸	-۸/۴۶۲	۲۵۲/۵	۰/۰۰۰۱
	پسر	۱۵۲	۱۶/۱۵			
هیجانی	دختر	۲۲۰	۲۰/۵۳	۳/۳۸۹	۳۷۰	۰/۰۰۱
	پسر	۱۵۲	۱۸/۹۳			
اضطراری	دختر	۲۲۰	۷/۷۰	۳/۳۰۱	۳۷۰	۰/۰۰۱
	پسر	۱۵۲	۶/۹۷			
ناشناس	دختر	۲۲۰	۱۹/۲۳	۱/۴۷	۳۰/۷۶	۰/۱۴۱
	پسر	۱۵۲	۱۸/۵۳			
متابعت	دختر	۲۲۰	۱۱/۴۵	۱/۳۸۹	۳۷۰	۰/۱۶۶
	پسر	۱۵۲	۱۱/۰۵			
آمیز نمره کل	دختر	۲۲۰	۷۶/۲۵	-۴/۱۵	۳۷۰	۰/۰۰۰۱
	پسر	۱۵۲	۸۱/۴۱			

جهت سنجش رابطه بین جنسیت با ابعاد رفتار مطلوب اجتماعی از آزمون t مستقل استفاده شد که براساس نتایج به دست آمده در تمام ابعاد بجز دو بعد رفتار مطلوب ناشناس و رفتار مطلوب متابعت آمیز با توجه به سطح معنی داری به دست آمده تفاوت میانگین دو گروه معنی دار است. رفتار مطلوب جمعی دختران، با میانگین ۹/۴۶ کمتر از پسران با میانگین ۱۲/۹۵ است و با توجه به اندازه t که برابر با -۱۰/۱۲۸ و سطح معنی داری ۰/۰۰۱ است می توان گفت پسران در بعد رفتار مطلوب جمعی قوی تر از دختران اند. در بعد رفتار مطلوب نوع دوستانه اندازه t برابر با -۸/۴۶۲ با سطح معنی داری ۰/۰۰۰۱ شده که نشان می دهد تفاوت میانگین دو گروه معنی دار است.

دختران با میانگین ۱۱/۷۸ نسبت به پسران با میانگین ۱۶/۱۵ از رفتار نوع دوستانه کمتری برخوردارند. اما در ابعاد هیجانی و اضطرابی میانگین نمره دختران به طور معناداری از نمره پسران بیشتر است. در ابعاد رفتار اجتماعی مطلوب ناشناس و متابعت آمیز، بین دختران و پسران تفاوت معنی داری وجود ندارد. در نمره کل رفتارهای اجتماعی مطلوب، میانگین نمره پسران به طور معناداری از میانگین نمره دختران بیشتر است، پس فرضیه دوم پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۵- آزمون همبستگی پیرسون بین ابعاد سرمایه اجتماعی درون خانوادگی با رفتار اجتماعی مطلوب

ابعاد سرمایه اجتماعی درون خانواده		نظارت		نزدیکی	
ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig
۰/۴۲۶	۰/۰۴۱	۰/۰۰۳	۰/۱۵۲	۰/۰۱۸	۰/۱۲۲

با توجه به نتایج جدول شماره ۵ ابعاد نزدیکی و نظارت سرمایه اجتماعی درون خانوادگی با رفتارهای مطلوب اجتماعی همبستگی مثبت معنی داری دارند.

جدول ۶- آزمون همبستگی پیرسون بین ابعاد سرمایه اجتماعی بیرون خانوادگی با رفتار اجتماعی مطلوب

مشارکت اجتماعی		هنجار اجتماعی		اثر بخشی		اعتماد به محیط		اعتماد نهادی		حمایت اجتماعی	
ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig	ضریب پیرسون	sig
۰/۲۲۸	۰/۰۰۰	۰/۳۱۴	۰/۰۰۰	۰/۲۵۴	۰/۰۰۰	۰/۱۲۷	۰/۰۱۴	۰/۱۲۸	۰/۰۱۳	۰/۰۹۴	۰/۰۷۰

با توجه به نتایج به دست آمده بین ابعاد مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، اثر بخشی، اعتماد به محیط و اعتماد نهادی سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با رفتارهای

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای ... ۶۵

مطلوب اجتماعی همبستگی مثبت معنی‌داری وجود دارد. بدین صورت که با افزایش ابعاد سرمایه اجتماعی بیرون خانواده، رفتارهای مطلوب اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۷- تحلیل رگرسیون چند متغیره برای سنجش اثر متغیرهای مستقل بر رفتارهای اجتماعی مطلوب

sig	t	ضرایب استاندارد	ضرایب خام		متغیر
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۱۰/۰۲۲		۴/۵۶۲	۴۵/۷۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۴/۹۱۵	۰/۲۵۹	۰/۱۴۱	۰/۶۹۱	هنجار اجتماعی
۰/۰۰۱	۳/۲۲۸	۰/۱۵۸	۰/۱۵۱	۰/۴۸۷	اعتماد به محیط
۰/۰۱۱	۲/۵۴۴	۰/۱۳۵	۰/۱۱۵	۰/۲۹۳	مشارکت اجتماعی
۰/۰۳۰	۲/۱۸	۰/۱۰۵	۰/۲۷۳	۰/۵۹۵	اعتماد نهادی
۰/۰۳۹	۲/۰۶۹	۰/۱۰۱	۰/۱۹۶	۰/۴۰۶	نظارت
F = ۱۴/۹ sig=۰/۰۰۰			R = ۰/۴۱۲ Rr = ۰/۱۷		

جهت بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته رفتارهای اجتماعی مطلوب، از رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام استفاده گردیده است. از میان ۹ متغیر (نزدیکی، نظارت، حمایت خانواده، اعتماد به محیط، اعتماد نهادی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی، هنجار اجتماعی، اثربخشی) وارد شده به مدل رگرسیون، متغیرهای هنجار اجتماعی، اعتماد به محیط، مشارکت اجتماعی، اعتماد نهادی و نظارت در مدل معنادار شده‌اند و توانسته‌اند ۱۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. مقدار F برابر با ۱۴/۹ به دست آمده است که با توجه به سطح معنی‌داری، مدل معنی‌دار است.

جدول ۸- رگرسیون خطی رفتارهای اجتماعی مطلوب از روی سرمایه اجتماعی خانواده

sig	t	ضرایب استاندارد	ضرایب خام		متغیر
		Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۶/۸۳	۰/۳۳۶	۰/۰۳۵	۰/۲۳۸	سرمایه اجتماعی خانواده

همان‌طور که ملاحظه می‌شود پیش‌بینی رفتارهای اجتماعی مطلوب از روی سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به سطح معناداری امکان پذیر است. از آنجا که در رگرسیون ساده دو متغیره، مقدار بتا برابر با ضریب همبستگی می‌باشد، پس ۳۳ درصد رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان را می‌توان از طریق سرمایه اجتماعی خانواده پیش‌بینی کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

براساس نتایج به دست آمده میانگین رفتارهای مطلوب اجتماعی دانشجویان بیش از حد متوسط است یعنی در اغلب دانشجویان رفتارهای اجتماعی مطلوب دیده می‌شود. جوادیان و همکاران (۱۳۹۲) نیز در بررسی خود، این نتیجه را در مورد جوانان شهر اصفهان به دست آوردند. کلانتری و همکاران (۱۳۸۶) نیز در مطالعه خود نشان دادند که در مواجهه به حالت‌های اضطراری ۷۵/۳ درصد از شهروندان شیرازی نوع‌دوست و ۲۴/۷ درصد بی تفاوتند. بر اساس نظریه نوع‌دوستی، بیشتر افراد برحسب مسؤلیت و توانایی که دارند به دیگران کمک می‌کنند و در واقع این هنجار مسؤلیت اجتماعی است که بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب را تسهیل می‌کند.

نتیجه دیگر این مطالعه مشخص کرد که بین جنسیت و رفتارهای مطلوب رابطه معنی‌داری وجود دارد به این صورت که در بعد رفتار مطلوب جمعی و نوع‌دوستانه نمره مردان بیشتر از زنان است اما در ابعاد رفتارهای مطلوب هیجانی و اضطراری، نمره

زنان از مردان بالاتر می‌باشد. در نمره کل رفتارهای اجتماعی مطلوب نیز نمره مردان به‌طور معناداری بیشتر از زنان بود. ایلگی و کراولی^۱ (۱۹۸۶) نیز بیان می‌کنند در هنگام وقوع حالت‌های اضطراری مردان نوع دوست‌تر از زنان‌اند. مرور مطالعات قبلی نشان می‌دهد که همیشه وضعیت رفتارهای اجتماعی مطلوب مردان از زنان بهتر نیست و حتی در برخی تحقیقات، زنان وضع بهتری در نوع دوستی یا رفتارهای مطلوب دارند. برای نمونه بیرهوف (۱۳۸۷) در کتاب خود بر اساس یافته‌های ژان واکسلر، بینس و نوآمده (۱۹۹۲) نقل می‌کند که حتی در کودکان نوپا نیز تفاوت‌های جنسیتی در همدلی و رفتارهای اجتماعی مطلوب تأثیرگذار است، بدین صورت که دختران در این زمینه مهربان‌تر و پسران بی تفاوت‌تر هستند. همچنین میلز و گروسک (۱۹۹۱) نیز دریافتند دختران بیش از پسران یاری دهنده هستند (بیرهوف، ۱۳۸۷: ۴۷). در بسیاری از تحقیقات نیز تفاوت معنی‌داری بین زنان و مردان در رفتارهای اجتماعی مطلوب دیده نمی‌شود. مثلاً کلاتتری و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که جنسیت بر بروز نوع دوستی و بی تفاوتی تأثیر نداشته است.

نتایج دیگر این تحقیق نشان داد که ابعاد نزدیکی و نظارت سرمایه اجتماعی درون خانوادگی با رفتارهای اجتماعی مطلوب همبستگی مثبت معنی‌داری دارند. اسدالهی و همکاران نیز در پژوهش خود مشخص کردند که ساختار روابط و کیفیت روابط سرمایه اجتماعی با اقدامات داوطلبانه در گروه آزمایش ارتباط معناداری دارد (Asadollahi, 2011). همچنین جوادیان (۱۳۹۲) نیز مشخص کرد که ضریب تأثیر عامل نظارت و اقتدار والدین بر رفتار اجتماعی مطلوب جوانان معنادار است. در مطالعات متعدد، رابطه بین دو بعد اصلی والدگری (بعد اول شامل گرمی و پاسخگویی و بعد دوم شامل کنترل، نظارت و اقتدار) و رفتارهای اجتماعی مطلوب فرزندان گزارش شده است (ریچاد و همکاران، ۲۰۰۶). از طرفی کروانس و گییس (۱۹۹۶) نتیجه گرفتند که واکنش والدین

به رفتارهای فرزندان، رفتارهای اجتماعی مطلوب را پیش‌بینی می‌کند (جوادیان، ۱۳۹۲: ۲۵۰).

به نظر کلمن، خانواده‌هایی که سرمایه اجتماعی بالایی دارند، در تلاشند تا فرزندان را تربیت کنند که به لحاظ اجتماعی و روانشناختی سازگار هستند. به اعتقاد وی اجتماعی شدن فرزندان نیز از این مجرا حاصل می‌شود. بنابراین به نظر می‌رسد در خانواده‌هایی که پیوندهای عاطفی پایدار (نوعی سرمایه اجتماعی درون خانواده) وجود دارد، بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب نیز بیشتر خواهد بود. از طرفی بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی نیز می‌توان گفت نگرش‌ها و رفتارهای والدین عامل بسیار مهمی در ایجاد و رشد سرمایه اجتماعی و رفتارهای اجتماعی مطلوب در فرزندان است. دانا و همکاران (۲۰۱۳) نیز نشان دادند که نقش والدین و مهارت‌های اجتماعی آنان مانند کمک و همدلی در نهادینه شدن رفتارهای اجتماعی مطلوب فرزندان بسیار مؤثر هستند (جهانیان و بابایی، ۱۳۹۶). نتیجه دیگر این مطالعه نشان داد که بین ابعاد اعتماد به محیط و اعتماد نهادی سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با رفتارهای اجتماعی مطلوب همبستگی مثبت معنی‌داری دیده شد. به این معنا که هر چه قدر اعتماد در جامعه افزایش یابد، رفتارهای مطلوب نیز افزایش می‌یابد که همسو با یافته‌های کارتر و کاستیلو است.

این محققان نشان داده‌اند که دیگرخواهی مانند اعتماد و هنجار عمل متقابل، جزئی از سرمایه اجتماعی بوده و هر جا که اعتماد قوی‌تر است هنجار عمل متقابل و دیگرخواهی نیز قوی‌تر است (Carter & Castillo, 2003). اوسلانر^۱ (۱۹۹۹) نیز در پژوهش خود، اعتماد، را یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار نوع‌دوستانه می‌داند زیرا اعتماد در روابط، ریسک را کاهش می‌دهد و از طرف دیگر، اعتماد برای ایجاد و بقای نظم اجتماعی لازم است. از طرفی سروش (۱۳۹۱) نیز بیان می‌کند که سه متغیر مسئولیت‌پذیری، اعتماد و دیگرخواهی با یکدیگر همبستگی معنی‌داری داشته و یکدیگر را تقویت می‌کنند و با ارتقای اعتماد عمومی در جامعه رفتارهای دیگرخواهانه

1. Uslaner

نیز افزایش می‌یابد. به عبارتی در صورت وجود سطحی از اعتماد اجتماعی است، که افراد به فکر رفتارهای دیگرخواهانه و نوع‌دوستانه می‌افتند (سروش، ۱۳۹۱: ۲۰۰). همچنین افقری و قاسمی (۱۳۹۴) نیز نتیجه گرفتند که بین اعتماد اجتماعی و گرایش‌های مطلوب اجتماعی به صورت کلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. به‌طورکلی می‌توان گفت در جوامعی که در آن‌ها مردم می‌توانند مطمئن باشند که اعتماد مورد سوء استفاده قرار نمی‌گیرد بلکه جبران می‌شود، احتمال زیاده‌تری برای انجام معاملات و مبادلات اجتماعی مخصوصاً رفتارهای اجتماعی مطلوب وجود دارد.

نتیجه دیگر این مطالعه مشخص کرد که بین ابعاد مشارکت اجتماعی، هنجار و اثربخشی سرمایه اجتماعی بیرون خانواده با رفتارهای مطلوب اجتماعی رابطه مثبتی وجود دارد، به این معنا، که با تقویت این ابعاد، رفتار مطلوب اجتماعی نیز تقویت می‌شود. گالپر (۲۰۰۰) نیز همبستگی میان کمک‌های خیریه و سرمایه اجتماعی را تأیید می‌کند. از طرفی این یافته در تأیید نظریه پاتنام (۱۳۸۰) نیز می‌باشد که بیان می‌کند هرچه اشکال سرمایه اجتماعی (مشارکت، هنجار) قوی‌تر باشد همکاری داوطلبانه نیز قوی‌تر است. همچنین به زعم پاتنام یک پیش‌گویی کننده بسیار قوی برای نوع‌دوستی، اتصالات اجتماعی می‌باشد.

در مجموع یافته‌های این پژوهش با نتایج تحقیقات بردی و همکاران (۱۹۹۹)، ویمنز و لیدینگ (۲۰۱۰)، اوکان و میشل (۲۰۰۶)، براون و فریس (۲۰۰۷)، اسدالهی و همکاران (۲۰۱۱)، روشنفکر و ذکایی (۱۳۸۵) همسو می‌باشد. بردی و همکاران ادعا کردند که شبکه‌های اجتماعی، افراد را برای تحرک بیشتر از طریق مشارکت در سازمان‌های داوطلبانه، قابل دسترس‌تر می‌کنند و این باعث کاهش هزینه‌ها یا افزایش مزایای کمک کردن و همچنین افزایش احتمال کمک خواستن می‌شود که نهایتاً بروز رفتارهای اجتماعی مطلوب را تسهیل می‌کند (Brady et al., 1999). اوکان و میشل (۲۰۰۶) نیز نشان دادند که فعالیت‌های داوطلبانه یک رابطه بازگشتی با سرمایه اجتماعی دارد. از یک طرف، این فعالیت‌ها از ابعاد مهم تشکیل سرمایه اجتماعی، به‌خصوص

برای افراد است. چرا که مشارکت و عمل متقابل باعث ایجاد و ارتقای انسجام اجتماعی می‌شود. از طرف دیگر، داشتن سطوح بالاتری از سرمایه اجتماعی نیز با فعالیت‌های داوطلبانه ارتباط دارد، چرا که افراد با گرایش‌های اجتماعی قوی، تمایل بیشتری به انجام فعالیت‌های داوطلبانه دارند (اوکان و میشل، ۲۰۰۶).

نتایج مطالعه روشنفکر و ذکایی (۱۳۸۵) نیز ارتباط معناداری میان هر یک از گرایش‌های داوطلبانه با سرمایه اجتماعی را تأیید کرد. در نهایت اثر سرمایه اجتماعی بر فعالیت‌های داوطلبانه (ویمنز و لیدینگ، ۲۰۱۰) و بر رفتار بشردوستانه (براون و فریس، ۲۰۰۷) نیز گزارش شده است. همانطور که در این مطالعه هم مشخص شد رفتارهای اجتماعی مطلوب دانشجویان را می‌توان از طریق سرمایه اجتماعی خانواده پیش‌بینی کرد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش که می‌تواند تعمیم نتایج را با مشکل مواجه کند، اجرای تحقیق در جامعه دانشجویی و تأثیر تحصیلات بر اندیشه و گرایش‌های اجتماعی آنان بود. از طرفی عدم کنترل برخی متغیرهای مداخله گر مثل خصوصیات شخصیتی، فرهنگی و اجتماعی نیز محدودیت دیگر این تحقیق محسوب می‌شود.

پیشنهادها

در پایان با توجه به همبستگی مثبت سرمایه اجتماعی درون خانواده و رفتارهای اجتماعی مطلوب، پیشنهاد می‌شود که برای بهبود رفتارهای اجتماعی مطلوب، والدین به کیفیت روابط درون خانواده در یک فضای امن خانوادگی و همچنین شیوه‌های صحیح تربیتی، توجه بیشتری داشته باشند. همچنین وجود اعتماد، همکاری و مشارکت اجتماعی در محیط خانواده و تشویق فرزندان به این امور توسط والدین (سرمایه اجتماعی بیرون خانواده) می‌تواند انجام فعالیت‌های خیرخواهانه، داوطلبانه و نوع‌دوستانه را در افراد تسهیل نماید. در نهایت با توجه به این‌که موضوع رفتارهای اجتماعی مطلوب به باورهای فرهنگی و مذهبی ما خیلی نزدیک است، بنابراین پژوهش در این حوزه و امثال آن می‌تواند مقدمه‌ای برای برقراری ارتباط بین مددکاری اجتماعی و

روانشناسی نوین و مفاهیم دینی و برداشتن گام‌های عملی در جهت اسلامی کردن و بومی کردن علوم انسانی باشد.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۳). *توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران*، تهران، نشرنی.
- افشانی، سید علیرضا؛ عسکری ندوشن، عباس؛ حیدری، محمد؛ نوریان نجف آبادی، محمد (۱۳۹۰). *رابطه دینداری با سرمایه اجتماعی در شهر نجف آباد، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال دوازدهم، شماره ۴۴.
- افقری، فاطمه؛ قاسمی، سیمین. (۱۳۹۴). *رابطه بین اعتماد اجتماعی و گرایش‌های مطلوب اجتماعی. مجله روان پرستاری*، دوره ۳، شماره ۲.
- برکوویتز، لئونارد. (۱۳۸۳). *روانشناسی اجتماعی*، ترجمه: محمدحسین فرجاد و عباس محمدی‌اصل، تهران: نشر اساطیر، چاپ دوم.
- بیرهوف، هانس ورنر. (۱۳۸۷). *رفتارهای اجتماعی مطلوب از دیدگاه روانشناسی اجتماعی*، ترجمه: رضوان صدقی نژاد. تهران، نشر گل آذین، چاپ دوم.
- پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*. ترجمه: محمدتقی دلفروز، تهران: دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور
- جهانیان، سعید؛ بابایی، رومینا. (۱۳۹۶). *بررسی عوامل تأثیر گذار بر رفتارهای اجتماعی مطلوب در شبکه‌های اجتماعی، دومین کنفرانس بین المللی پژوهش‌های دانش بنیان در مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات*، تهران: دانشگاه مجلسی.
- جوادیان، سیدرضا؛ راهب، غنچه؛ قاسمی، وحید؛ رهگذر، مهدی. (۱۳۹۲). *سنجش رفتارهای مطلوب جوانان شهر اصفهان و عوامل شخصیتی مؤثر بر آن، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال چهارم، شماره چهاردهم
- جوادیان، سیدرضا. (۱۳۹۲). *سنجش رفتارهای مطلوب جوانان شهر اصفهان و ارائه الگویی جهت بهبود این رفتارها بر اساس مدل توسعه مددکاری گروه، پایان‌نامه دکترا رشته مددکاری اجتماعی*، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

- خانی، لطفعلی؛ غفاری، مظفر؛ حقیقتیان، منصور. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و نوع دوستی با نگرش پزشکان به اخلاق حرفه‌ای. *مجله اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۷.
- روشنفکر، پیام؛ ذکایی، محمد سعید. (۱۳۸۵). جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه، *رفاه اجتماعی*، شماره ۲۳.
- سیحانی‌جو، حیات‌علی. (۱۳۸۴). خانواده، تحولات جهانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، *مجله پیوند*، شماره ۳۱۵.
- سجادی نژاد، مرضیه سادات؛ رنجبر کهن، زهره. (۱۳۸۷). رفتار مطلوب اجتماعی، *فصلنامه توسعه علوم رفتاری*، شماره ۱.
- سروش، مریم. (۱۳۹۱). احساس مسئولیت فردی و اجتماعی دیگر خواهی و اعتماد اجتماعی مطالعه نوجوانان شیراز، *جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۴۶.
- سفیری، خدیجه؛ کمالی، افسانه؛ مصلح، نرجس خاتون (۱۳۹۳). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت دینی با هویت دینی نوجوانان، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۵.
- شارع پور، محمود. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و نقش آن در حیات اجتماعی و اقتصادی، *مجله رشد آموزش علوم اجتماعی* (ویژه نامه سرمایه اجتماعی)، دوره نهم، شماره ۲.
- شاکری‌نیا، ایرج. (۱۳۷۶). بررسی نقش چند عامل در فرآیند رشد اجتماعی کودکان (جامعه‌پذیری)، *مجله تربیت*، شماره ۱۱۸.
- شریفی، اسماعیل؛ کاکاوندی، اکرم. (۱۳۸۹). رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با هویت جوانان، *دوفصلنامه تخصصی پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، شماره چهارم.
- شکوری، علی. (۱۳۸۴). رفتارهای حمایتی و دلایل بروز آنها، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال پنجم، شماره ۱۸.
- عطار، سعید. (۱۳۹۱). *بنیادهای نظری سرمایه اجتماعی* (بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران)، یزد، انتشارات دانشگاه یزد.
- علیوردی نیا، اکبر؛ شارع پور، محمد؛ ورمزیار، مهدی. (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری، *پژوهش زنان*، شماره ۲.
- قاسمی، وحید؛ کاظمی، مهری. (۱۳۸۸). تحلیلی جامعه‌شناختی بر نقش خانواده در میزان برخورداری از سرمایه اجتماعی، *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال پنجم.

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و رفتارهای ... ۷۳

- کلمن، جیمز. (۱۳۷۷). *بنیادهای نظریه اجتماعی*، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- مرادی، علی؛ ایمان، محمدتقی. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین مسؤولیت اجتماعی و رفتارهای مطلوب اجتماعی جوانان مورد مطالعه شهر کرمانشاه، *مطالعات علوم اجتماعی ایران*، شماره ۵۱
- منوچهری نژاد، محسن؛ همتی نژاد، مهرعلی؛ رحمتی، محمدمهدی. (۱۳۹۴). رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش آموزان نوجوان، *مجله مدیریت ورزشی*، دوره ۷، شماره ۳.
- نوئین، آرمیتا؛ کجاف، محمدباقر؛ فرودستان، مهنوش. (۱۳۹۲). رفتارهای مطلوب اجتماعی و ایثارگری در شهروندان اصفهانی، *جامعه شناسی کاربردی*، شماره ۵۰
- یوسلیانی، غلامعلی؛ سلیمانی، اسماعیل؛ حبیبی، مجتبی. (۱۳۹۱). رابطه رفتار مطلوب انضباطی با عملکرد خانواده، منبع کنترل و عزت نفس دانش آموزان، *فصلنامه روان شناسی مدرسه*، سال اول، شماره ۲.
- Asadollahi, A., Hoseinzadeh, A.H., Ahmad, N. (2011). Social capital and participatory actions among aged population of Ahwāz. *Journal of American Science*, 2011; 7(10):432-441.
- Brady, Henry E., Kay, Lehman Schlozman, and Sidney Verba. (1999). "Prospecting for Participants: Rational Expectations and the Recruitment of Political Activists". *American Political Science Review*, 93:153-69.
- Brown, E., & Ferris, J. F. (2007). Social capital and philanthropy: An analysis of the impact of social capital on individual giving and volunteering." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 85-99.
- Carlo, Gustavo, Knight, P. George., McGinley, Meredith, Hayes, Rachel, Shen, Yuh-Ling., Guzman, R. Maria. (2008). Parental Disciplining Practices, Sympathy, and Prosocial Behaviors among Mexican American and European American Families. *International Journal of Psychology*, Special Issue: Abstracts of the XXIX International Congress Of Psychology 43:3-4, Page 185.
- Carlo, G., Crockett, L. J., Randall, B. A., & Roesch, S. C. (2007). A latent growth curve analysis of prosocial behavior among rural adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 17(2), 301-324.

- Carter M.R. and Castillo M. (2003). *The Economic Impacts of Trust and Altruism: An Experimental Approach to Social Capital*. Wisconsin-Madison Agricultural and Applied Economics Staff Papers, no 448.
- Colman, J. (1988). The creation and destruction of social capital: Implications for the law. *Notre Dame Journal of Law, Ethics and Public Policy*, Vol 3:375-404.
- Eagly, A.H., & Crowley, M. (1986). *Gender and helping behavior: A meta analytic review of the social psychological literature*. *Psychological Bulletin*, 100, 283-308.
- Eisenberg, N., and Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In Damon W. (Series ed.) and Eisenberg, N. (Vol. ed.), *Handbook of Child Psychology, Vol. 3: Social, Emotional, and Personality Development* (5th edn.). Wiley, New York, pp. 701-778.
- Fabes, R. A., Carlo, G., Kupanoff, K., and Laible, D. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior I: The role of individual processes. *J. Early Adolesc.* 19: 5-16.
- Fukuyama, F. (1999). *The Great Disruption: Human Nature and the Reconstitution of Social Order*. Free Press. New York
- Galper, J. (2000). *An Exploration of Social Capital, Giving and Volunteering and the United States County Level*, Available at <http://www.urban.org/cnp/galper/galper.pdf>.
- Gaspar, F.M., Paiva, P.D Santos. (2005). *Parenting practices and children's socio-emotional development: a study with Portuguese community preschool age children*. Psychology and Educational Sciences, University of Coimbra, Coimbra, Portugal.
<https://www.researchgate.net/publication/238713161>
- Israel, G. D, Beaulieu, Lionel J, Hartless, Glen. (2001). *The Influence of Family and community Social Capital on Educational Achievement*, *Rural Sociology*, 66(1);43-68
- Kreuter, M.W., & Lezin, N. (2002). *Social Capital Theory: Implications for community-based health promotion*, *Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research*, San Francisco: Jossey-Bass, PP 288-254.
- McGinley, Meredith. (2008). *Temperament, Parenting, and Prosocial Behaviors: Applying a New Interactive Theory of Prosocial Development*. A Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy, University of Nebraska.

<https://www.researchgate.net/publication/228715461>

- Mayers, D. G. (2005). *Social Psychology*. Boston: Mc Grow Company.
- Nahapiet, J.Ghoshal, S. (1998). *Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage*. Academy of Management Review, 23
- Newton, K, (1997). Social Capital and Democracy, *American Behavioral Scientist*, Vol 40, No.5, pp 575-586.
- Okun, M. A., & Michel, J. (2006). Sense of community and being a volunteer among the young-old. *Journal of Applied Gerontology*, 25(2), 173-188.
- Uslaner, E.M (1999). *Trust but Verify; Social Capital and Moral Behavior*. Social Science Information, 38(1), page(s): 29-55.
- Weymans, V. & leiding, O. (2010). *Psychological predictors for prosocial behavior*. A large-scale survey in Flanders. University of Gent.
- Winter, I, (2000), *Towards a Theorized Understanding of Family Life and Social Capital*, Working Paper, No.21 April
- Wright, John; Cullen, Paul; Francis T; Miller, Jeremy (2001). Family Social Capital and Delinquent Involvement, *Journal of Criminal Justice*, 29(1): 1-9